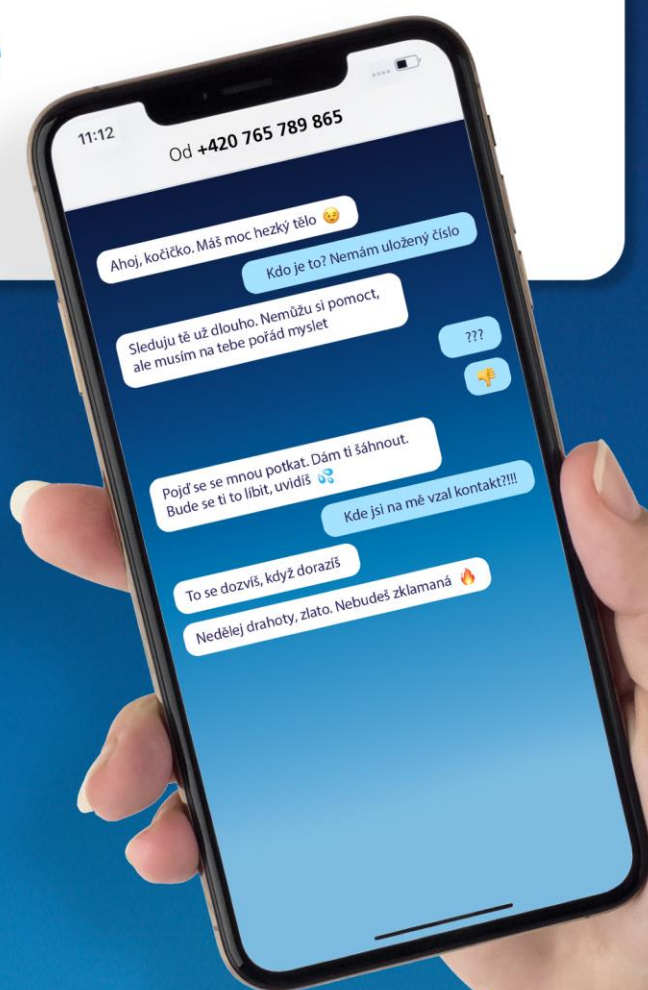

České děti v kybersvětě

Jak se chovají online
a co jim hrozí?

VÝZKUMNÁ
ZPRÁVA

Univerzita Palackého
v Olomouci

České děti v kybersvětě (výzkumná zpráva)

© Kamil Kopecký, René Szotkowski

O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace © 2019

(v 2.1)

Obsah

1. Úvodní slovo.....	4
2. Identifikace výzkumu	5
3. Metodologie.....	5
3.1 Procedura.....	5
3.2 Participanti výzkumu	5
4. Výsledky	6
4.1 Děti jako konzument online obsahu	6
4.1.1 Které internetové stránky děti nejčastěji navštěvují?	6
4.1.2 Které konkrétní sociální sítě a další online nástroje děti aktivně využívají?	8
4.1.3 Které internetové vyhledávače/prohlížeče děti aktivně využívají?	10
4.2 Děti a mobilní telefon.....	10
4.2.1 Mobilní telefon ve škole.....	12
4.3 Děti a videoobsah v online prostředí	18
4.4 Děti a kybernetická agrese v online prostředí.....	22
4.5 Další potenciálně či skutečně rizikové situace	25
4.6 Dítě a osobní schůzky s uživateli internetu.....	26
5. Shrnutí	27
6. Citace.....	29
7. O Centru PRVoK.....	31
8. Kontakty	32

1. Úvodní slovo

Online svět, ve kterém děti tráví ohromné množství svého volného času, je pro řadu rodičů i pedagogů často velkou neznámou. Proto jsme se za ně do tohoto světa vypravili, abychom odhalili, které aktivity v online světě děti provozují, s jakými riziky a hrozbami se setkávají, jaká videoprodukce je zajímavá, ale třeba také, zda se nestaly obětí internetových podvodů.

Samostatnou část výzkumu **České děti v kybersvětě** věnujeme také problematice používání mobilního telefonu dětmi v prostředí školy, zajímalo nás především, jak děti tráví s mobilním telefonem (či bez něj) přestávky, jaké aktivity s mobilem provozují, zda může být mobil v prostředí školy zneužit a zda se tak skutečně děje, kolik dětí má ve škole omezen přístup k mobilnímu telefonu, jakým způsobem apod.

Internet s sebou přináší celou řadu pozitiv – díky němu snadněji a rychleji komunikujeme, internet nás baví, umožňuje nám vzdělávat se, nabízí nám pracovní příležitosti, umožňuje nám poznávat celý svět, nabízí nám prostor a nástroje pro seberealizaci apod. Na druhou stranu nelze ignorovat rizika, která jsou s používáním online služeb spojena a který se týkají především dětí.

Apelujeme proto na všechny rodiče – zajímejte se aktivně o online svět svých dětí a snažte se v něm alespoň částečně zorientovat. Nebojte se k tomu přizvat i své vlastní děti a nechte je, aby vám dělali průvodce online světem, ve kterém žijí odmalička. Se svým dítětem pak budujte důvěrný vztah, ve kterém se na vás dítě obrátí i v situacích, v nichž je v online prostředí ohroženo.

Kamil Kopecký & René Szotkowski
Univerzita Palackého v Olomouci
autoři

2. Identifikace výzkumu

Výzkum **České děti v kybersvětě** byl realizován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a společností O2 Czech Republic. Navazuje na výzkumy rizikového chování dětí a dospělých v online prostředí realizované stejným týmem v letech 2015–2018, navazuje především na studie *Nebezpečí internetové komunikace IV* (2014) a *Sexting a rizikové seznamování dětí v kyberprostoru* (2017), které rozšiřuje o nová – v ČR zcela unikátní zjištění.

Výzkum byl financován ze zdrojů O2 Czech Republic v rámci tzv. smluvního výzkumu, nebyly využity veřejné prostředky státu ani Evropské unie.

3. Metodologie

3.1 Procedura

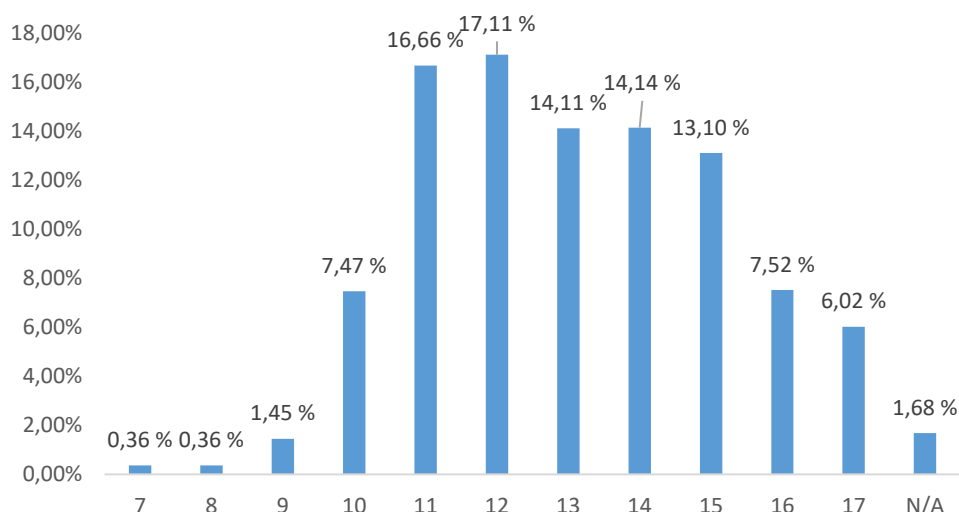
Jako základní výzkumný nástroj byl zvolen anonymní online dotazník, který byl distribuován do prostředí základních škol ve všech krajích ČR. V těch pak probíhal samotný sběr dat.

Sběr dat probíhal od 1. 2. 2019 do 1. 5. 2019. V následujících týdnech pak proběhlo vyhodnocení dílčích výstupů a jejich interpretace. K detailnímu vyhodnocení dat byl využit statistický software Statistica.

3.2 Participanti výzkumu

Do výzkumu se zapojilo **27 177** respondentů ve věku 7-17 let ze všech krajů ČR, 49,83 % výzkumného souboru tvořili chlapci. Průměrný věk respondentů byl 13,04 let (medián 13, modus 12, rozptyl 4,34). Výzkumný soubor je reprezentativní ve věkových kategoriích 11-17 let (podle věku a pohlaví, korelace s údaji ČSÚ za rok 2018). Nejvíce respondentů pocházelo z Moravskoslezského, Olomouckého a Středočeského kraje.

Tabulka 1. Věková struktura výzkumného souboru

(n=27177)

4. Výsledky

4.1 Děti jako konzument online obsahu

Dítě jsou v online prostředí aktivními konzumenty obsahu všeho druhu – v našem výzkumu se proto zaměřujeme na jedné straně na internetové stránky a online služby (především sociální sítě), které děti aktivně využívají, na druhé straně pak podrobně mapujeme zejména videoprodukci, kterou děti pravidelně či méně pravidelně sledují.

4.1.1 Které internetové stránky děti nejčastěji navštěvují?

V našem výzkumu jsme se samozřejmě zaměřili na to, jaké internetové stránky naši dětská respondentů navštěvují. Respondenty jsme rozdělili do dvou věkových kategorií – na respondenty mladší 13 let a na respondenty, kteří již této věkové hranice dosáhli a překročili ji. Každou skupinu jsme pak analyzovali samostatně. Výzkumný soubor jsme rozdělili záměrně – 13 let je u většiny online služeb hranicí, od které lze danou službu uživatelem legálně používat. Předpokládali jsme však, že tyto služby budou používat i děti mladší 13 let – a logicky tedy budou porušovat pravidla jejich používání. To se také potvrdilo (níže).

Poznámka: V našem výzkumu nepracujeme s hranicí vymezenou v rámci pravidel GDPR v ČR vládou ČR, která by měla být po dokončení legislativního procesu 15 let.

Tabulka 2. Které internetové stránky/služby na internetu využívají děti mladší 13 let (7-12) – souhrnná data

Internetová stránka/služba	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
Sociální sítě.	6106	51,75
Servery pro sdílení videosouborů (např. YouTube, Vimeo, Stream apod.).	4850	41,10
Online encyklopedie (např. Wikipedia, CoJeCo apod.).	3578	30,32
Stránky s herní tematikou (on-line hry, návody na hraní her apod.).	3483	29,52
Úložiště souborů (např. Hellspy, Ulož.to apod.).	2479	21,01
Eshopy, bazary, aukční servery.	1789	15,16
Servery pro streamování obsahu (např. Twitch apod.)	1307	11,08
Vzdělávací stránky (Khanova akademie, MOOC kurzy apod.).	901	7,64
Online videochat (např. Omegle, Ome.tv apod.).	890	7,54
Zpravodajské portály (např. Idnes.cz, lhned.cz., Lidovky.cz apod.).	867	7,35

Stránky s pornografií.	335	2,84
Stránky na darknetu.	246	2,08
Stránky s násilným obsahem.	162	1,37
Jiné	66	0,56
Neuvedlo	1030	8,73

(n = 11800)

Tabulka 3. Které internetové stránky/služby na internetu využívají děti starší 13 let (13-17) – souhrnná data

Internetová stránka/služba	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
Sociální sítě.	11282	75,61
Servery pro sdílení videosouborů (např. YouTube, Vimeo, Stream apod.).	8343	55,91
Online encyklopedie (např. Wikipedia, CoJeCo apod.).	5853	39,23
Eshopy, bazary, aukční servery.	4265	28,58
Úložiště souborů (např. Hellspy, Ulož.to apod.).	4192	28,09
Stránky s herní tematikou (on-line hry, návody na hraní her apod.).	3894	26,10
Servery pro streamování obsahu (např. Twitch apod.).	2970	19,90
Stránky s pornografií.	2698	18,08
Zpravodajské portály (např. Idnes.cz, Ihned.cz., Lidovky.cz apod.).	2581	17,30
Vzdělávací stránky (Khanova akademie, MOOC kurzy apod.).	1037	6,95
Online videochat (např. Omegle, Ome.tv apod.).	823	5,52
Stránky na darknetu.	608	4,07
Stránky s násilným obsahem.	560	3,75
Jiné	29	0,19
Neuvedlo	401	2,69

(n = 14921)

Jak lze vyčíst z výše uvedených dat, u obou skupin dominuje používání různých druhů sociálních sítí, na dalších místech je pak používání serverů s videoobsahem (YouTube) a velmi

pozitivní informace – na 3. místě u obou věkových skupin nalezneme online encyklopedie (Wikipedia apod.).

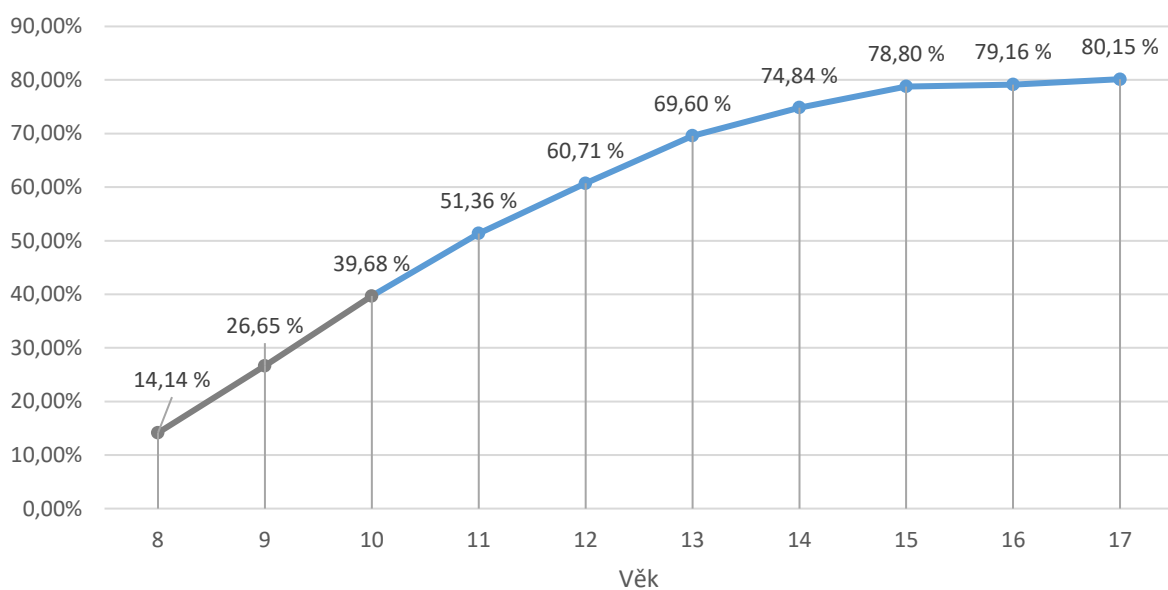
K rizikům, která výzkum zachytil, patří využívání sociálních sítí malými dětmi - **23 % dětí z celého výzkumného souboru** (51,75 % dětí mladších 13 let) **využívá sociální sítě, přestože nesplňují minimální věkový limit pro jejich používání.** Alarmující je také využívání online videochatů typu Omegle dětmi mladšími 13 let (7,5 % dětí mladších 13 let Omegle a podobné videochaty aktivně používá).

4.1.2 Které konkrétní sociální sítě a další online nástroje děti aktivně využívají?

U dětských respondentů jednoznačně dominuje server YouTube¹, který využívá drtivá většina českých dětí (89,51 %). Za ním pak nalezneme Facebook, Facebook Messenger, Instagram a také tradiční e-mail či SMS.

K používání sociálních sítí dochází u dětí postupně, již ve věku 11 let používá některou ze sociálních sítí více než polovina respondentů. V 16-17 let pak aktivně využívá sociální sítě 80 procent dětských respondentů.

Tabulka 4. Používání sociálních sítí v jednotlivých věkových kategoriích

(n=26721)

¹ Server YouTube řadíme jak mezi servery primárně zaměřené na videobsah a jeho šíření, tak i mezi sociální sítě, protože umožňuje vytvářet uživatelské profily jednotlivých uživatelů a vzájemnou interakci mezi nimi.

Tabulka 5. Které sociální sítě děti aktivně používají?

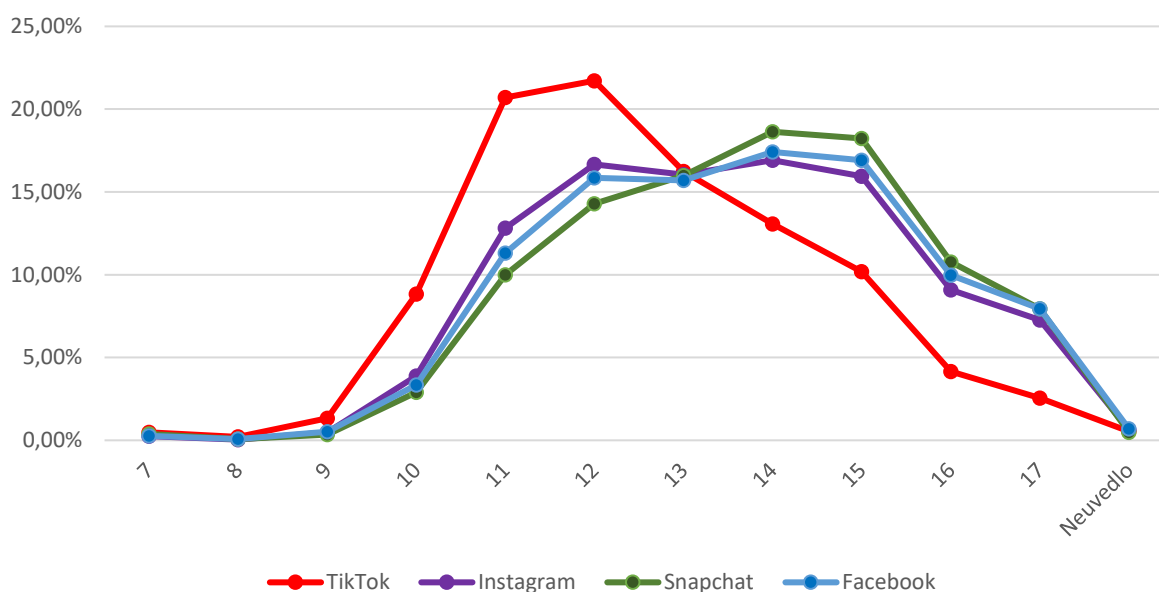
Socnet/messenger/slужba	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
YouTube	24325	89,51
Facebook	19620	72,19
Facebook Messenger	18746	68,98
Instagram	18706	68,83
E-mail	17925	65,96
SMS/MMS	17114	62,97
WhatsApp Messenger	10984	40,42
Snapchat	8699	32,01
TikTok	7741	28,48
Twitch	5740	21,12
Skype	5016	18,46
Pinterest	4907	18,06
Viber	3998	14,71
Tellonym	3571	13,14
Twitter	3328	12,25
Omegle	1200	4,42
Ome.tv	368	1,35
Žádnou	258	0,95
Lide.cz	251	0,92

(n=27177)

Od posledního výzkumu cíleného na online služby využívané dětmi (2017) se nám ve výsledcích **nově objevuje služba TikTok (bývalé Musical.ly), kterou aktivně využívá více než čtvrtina českých dětí (28,48 % dětí).**

Velmi zajímavé je také sledovat věkové rozložení uživatelů dominantních sociálních sítí, které využívají děti. Zatímco Facebook, Instagram a Snapchat začínají děti aktivně používat kolem věku 12-14 let, TikTok používají děti dříve – již kolem věku 10-11 let. To je dáno především povahou služby (sdílení krátkých videí doplněných o hudební doprovod), která cílí především na dětské publikum.

Graf 1 Věkové rozložení dětských uživatelů dominantních sociálních sítí

4.1.3 Které internetové vyhledávače/prohlížeče děti aktivně využívají?

Co se týče internetového vyhledávání, k vyhledávání informací děti nejčastěji využívají vyhledávač firmy Google (84,08 %). Na druhém místě je pak s obrovským odstupem vyhledávač firmy Seznam.cz, který používá k vyhledávání 10 % českých dětí. Vyhledávač Bing firmy Microsoft pak české děti téměř nevyžívají (0,89 %).

Dominance Google je vidět také u internetových prohlížečů – drtivá většina používá k prohlížení internetových stránek Google Chrome (70,63 %), následovaný s velkým odstupem prohlížečem Safari (9,33 %), Firefoxem (6,1 %) a prohlížečem Seznam.cz (6 %). Microsoft Edge využívá méně než 2 % dětí.

4.2 Děti a mobilní telefon

V našem výzkumu jsme se zaměřili také na problematiku aktivního používání mobilního telefonu dítětem. Zajímalo nás, zdali má dítě ve svém mobilu k dispozici přístup internetu bez nutnosti být připojen k Wi-Fi (např. prostřednictvím 3G, 4G, LTE apod.). **Více než polovina dětí (59,1 %) potvrdila, že ve svém mobilním telefonu trvalý přístup na internet má a je na Wi-Fi nezávislá.**

Nejčastější aktivitou, kterou děti uvedly, představuje telefonování (72 %), následované psaním a odesíláním zpráv přes online služby (Facebook Messenger, WhatsApp apod.) (66 %). Hned na dalším místě nalezneme sledování videí na YouTube a psaní SMS zpráv.

Tabulka 6. Nejčastější aktivity dětí s mobilním telefonem

Aktivita	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
Telefonování.	19701	72,49
Psaní a odesílání zpráv přes online služby (Facebook Messenger, WhatsApp apod.).	18044	66,39
Sledování videí na YouTube.	17778	65,42
Psaní a odesílání SMS/MMS zpráv.	14735	54,22
Fotografování.	14039	51,66
Hraní her.	13457	49,52
Poslech hudby či mluveného slova (např. na Spotify, Apple Music apod.).	12801	47,10
Vyhledávání informací (např. na Google).	10400	38,27
Sledování oblíbených youtuberů.	9091	33,45
Procházení sociálních sítí (pasivní, čtení příspěvků).	8811	32,42
Hodnocení obsahu na sociálních sítích (lajkování, hodnocení emotikony – např. srdíčky na TikToku či Instagramu).	8608	31,67
Sdílení fotografií a videí v prostředí sociálních sítí.	7005	25,78
Sledování videí na TikToku.	5319	19,57
Natáčení videí.	4702	17,30
Používání mobilu ke vzdělávání (vzdělávací aplikace, vzdělávací videa, vzdělávací obsah).	4580	16,85
Četba textů na mobilu (např. textové dokumenty, knihy, různá PDF apod.).	3969	14,60
Správa účtu na sociálních sítích (správa vlastní zdi, správa fotoalb a videoalb, tvorba kampaní).	3900	14,35
Sledování videí na Twitchi.	3588	13,20
Streamování videí (např. přes Twitch či Facebook).	1818	6,69

(n=27177)

4.2.1 Mobilní telefon ve škole

V českém prostředí, ale i v ostatních zemích Evropy v posledních letech velmi silně rezonuje otázka, jakým způsobem regulovat používání mobilních telefonů dětí v prostředí školy. Zda tedy např. mobilní telefon zakázat v hodině i o přestávce, nebo omezit zákaz pouze na vyučovací hodiny, ale ne na přestávky (viz stanoviska České školní inspekce). Zeptali jsme se proto dětí, jaké mají zkušenosti s regulací mobilních telefonů a jak je problém řešen ve škole, kterou navštěvují.

Tabulka 7. Využití mobilního telefonu ve škole (pohledem dětí)

	Přestávky	Vyučovací hodiny	Relativní četnost (%)
	povoleno	zakázáno	53,30 %
	zakázáno	zakázáno	41,20 %
	povoleno	povoleno	2,48 %
	zakázáno	povoleno	1,09 %
	nevedlo	nevedlo	1,92 %

(n=27177)

Nadpoloviční většina dětí (53,3 %, 14 486 dětí) má ve škole o přestávce používání mobilních telefonů povoleno a ve vyučovacích hodinách zakázáno. Platí však, že na pokyn pedagoga mohou mobilní telefon použít i ve vyučovacích hodinách – z mobilu se vstává didaktická učební pomůcka/nástroj. Velké množství dětí (41,20 %, 11 198 dětí) však má ve škole zákaz používání mobilního telefonu i o přestávkách.

V souvislosti s využíváním mobilních telefonů ve škole nás zajímalo, jak vlastně děti přestávky tráví. Proto jsme sledovali, které aktivity žáci o přestávce provozují. Pokud se podíváme na celkový přehled nejčastějších aktivit dětí o přestávkách, zjistíme, že dominuje komunikace se spolužáky (85,24 %). Nevíme však, jak samotná komunikace probíhá, tedy o čem žáci v praxi hovoří. Nicméně poté už je vidět patrný rozdíl v trávení přestávek mezi školami se zákazem mobilních telefonů ve škole a bez zákazu.

Metodologická poznámka: Výzkumný soubor jsme rozdělili do dvou skupin, které pak vzájemně porovnáваме. Obě skupiny mají přibližně stejný počet respondentů, při výpočtu procentuálních rozdílů pak pracujeme s relativními četnostmi. Respondenti měli možnost uvést více odpovědí současně, tedy např. pokud se dítě prochází po škole, může současně používat mobilní telefon. Následující výsledky tedy monitorují přehled nejčastějších aktivit, které děti o přestávkách provozují.

Tabulka 8. Nejčastější aktivity dětí o přestávce – školy, ve kterých je mobilní telefon o přestávce povolen

Aktivity	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
Hraju na mobilním telefonu hry.	6216	41,00
Procházím na mobilním telefonu sociální sítě.	5898	38,90
Sedím v lavici a nudím se.	5110	33,70
Procházím se po škole.	5018	33,10
Píšu si s někým prostřednictvím mobilního telefonu.	4246	28,00
Poslouchám na mobilním telefonu hudbu.	4190	27,63
Dívám se jiným spolužákům do jejich mobilního telefonu, jak hrají hry/sledují videa apod.	3364	22,19
Procházím na mobilním telefonu internetové stránky.	2422	15,97
Dívám se na mobilním telefonu na videa na YouTube.	2014	13,28
Čtu knížku.	1690	11,15
Dívám se na mobilním telefonu na videa na TikToku.	1270	8,38
Hraju s ostatními spolužáky stolní tenis, stolní fotbal apod.	691	4,56
Natáčím na mobilní telefon videa.	635	4,19
Hraju s ostatními spolužáky karetní hry.	564	3,72
Čtu časopis.	431	2,84
Hraju s ostatními spolužáky deskové hry.	295	1,95

(n=15162)

Tabulka 9. Nejčastější aktivity dětí o přestávce – školy se zákazem používání mobilního telefonu o přestávce

Aktivity	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
Procházím se po škole.	4329	38,66
Sedím v lavici a nudím se.	3892	34,75
Čtu knížku.	1667	14,89
Hraju s ostatními spolužáky stolní tenis, stolní fotbal apod.	857	7,65
Hraju s ostatními spolužáky karetní hry.	835	7,46
Čtu časopis.	748	6,68

Dívám se jiným spolužákům do jejich mobilního telefonu, jak hrají hry/sledují videa apod.	627	5,60
Hraju na mobilním telefonu hry.	611	5,46
Procházím na mobilním telefonu sociální sítě.	595	5,31
Hraju s ostatními spolužáky deskové hry.	536	4,79
Píšu si s někým prostřednictvím mobilního telefonu.	488	4,36
Poslouchám na mobilním telefonu hudbu.	451	4,03
Procházím na mobilním telefonu internetové stránky.	246	2,20
Dívám se na mobilním telefonu na videa na YouTube.	196	1,75
Dívám se na mobilním telefonu na videa na TikToku.	162	1,45
Natáčím na mobilní telefon videa.	130	1,16

(n=11199)

V našem výzkumu dále odlišujeme, jaké aktivity o přestávce provozují děti 1. a 2. stupně ZŠ. Výsledky zjištění prezentují následující tabulky.

Tabulka 10. Co dělají o přestávce žáci 1. stupně ZŠ (7-11 let)

Aktivita	Mobilní telefon o přestávce POVOLEN		Mobilní telefon o přestávce ZAKÁZÁN	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
Bavím se (povídám si) s ostatními spolužáky.	1959	80,55	4146	87,88
Hraju na mobilním telefonu hry.	930	38,24	92	1,95
Procházím se po škole.	758	31,17	1557	33,00
Dívám se jiným spolužákům do jejich mobilního telefonu, jak hrají hry/sledují videa apod.	686	28,21	164	3,48
Sedím v lavici a nudím se.	670	27,55	1330	28,19
Poslouchám na mobilním telefonu hudbu.	364	14,97	56	1,19
Procházím na mobilním telefonu sociální sítě.	337	13,86	36	0,76
Čtu knížku.	300	12,34	879	18,63
Dívám se na mobilním telefonu na videa na TikToku.	279	11,47	60	1,27
Dívám se na mobilním telefonu na videa na YouTube.	217	8,92	46	0,97
Píšu si s někým prostřednictvím mobilního telefonu.	214	8,80	30	0,64
Hraju s ostatními spolužáky stolní tenis, stolní fotbal apod.	152	6,25	378	8,01

Čtu časopis.	134	5,51	418	8,86
Procházím na mobilním telefonu internetové stránky.	117	4,81	25	0,53
Hraju s ostatními spolužáky karetní hry.	111	4,56	453	9,60
Hraju s ostatními spolužáky deskové hry.	102	4,19	365	7,74
Natáčím na mobilní telefon videa.	92	3,78	22	0,47
Dívám se na mobilním telefonu na youtubery.	0	0,00	0	0,00
N	2432		4718	

Tabulka 11. Co dělají o přestávce žáci 2. stupně ZŠ (12-15 let)

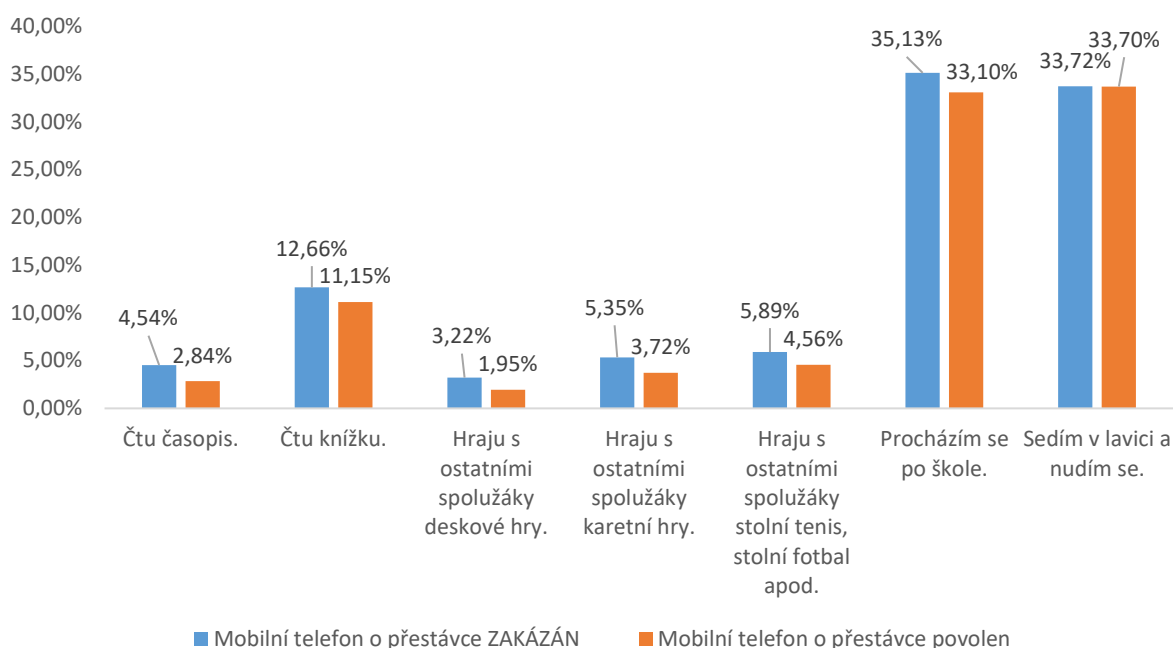
Aktivita	Mobilní telefon o přestávce POVOLEN		Mobilní telefon o přestávce ZAKÁZÁN	
	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
Bavím se (povídám si) s ostatními spolužáky.	7864	85,44	5785	88,15
Hraju na mobilním telefonu hry.	3958	43,00	536	8,17
Procházím na mobilním telefonu sociální sítě.	3430	37,27	553	8,43
Sedím v lavici a nudím se.	3105	33,74	2546	38,79
Procházím se po škole.	3247	35,28	2816	42,91
Píšu si s někým prostřednictvím mobilního telefonu.	2316	25,16	446	6,80
Poslouchám na mobilním telefonu hudbu.	2573	27,96	408	6,22
Dívám se jiným spolužákům do jejich mobilního telefonu, jak hrají hry/sledují videa apod.	2194	23,84	492	7,50
Procházím na mobilním telefonu internetové stránky.	1272	13,82	224	3,41
Dívám se na mobilním telefonu na videa na YouTube.	1188	12,91	155	2,36
Čtu knížku.	960	10,43	805	12,27
Dívám se na mobilním telefonu na videa na TikToku.	820	8,91	120	1,83
Hraju s ostatními spolužáky stolní tenis, stolní fotbal apod.	442	4,80	495	7,54
Natáčím na mobilní telefon videa.	418	4,54	106	1,62
Hraju s ostatními spolužáky karetní hry.	339	3,68	393	5,99
Čtu časopis.	230	2,50	358	5,45
Hraju s ostatními spolužáky deskové hry.	135	1,47	187	2,85
Dívám se na mobilním telefonu na youtubery.	0	0,00	0	0,00
N	9204		6563	

Rozdíl je patrný na první pohled – tam, kde je mobilní telefon o přestávce povolen, jednoznačně dominují aktivity spojené s jeho používáním. **Na prvním místě je hraní her, kterým se věnuje o přestávce více než 40 % dětí ze škol, v nichž jsou mobilní telefony o přestávce povoleny. Hned na další pozici nalezneme používání sociálních sítí (téměř 39 %).** Velké množství dětí také pasivně sleduje hru či video svého spolužáka či spolužačky, tam, kde je mobilní telefon povolen, jde až od 22 % dětí ze škol, které mobilní telefon zakazují.

Co je zajímavé, přibližně **třetina dětí se o přestávce nudí (33 %) nezávisle na tom, zda je o přestávce mobilní telefon povolen či zakázán.** Co se týče pohybu po škole – zákaz či povolení mobilního telefonu na něj nemá zásadní vliv, ve školách, v nichž je mobil zakázán, se prochází o cca 6 % dětí, než u škol, které mají mobilní telefon povolen.

Zákaz mobilního telefonu má logicky vliv také na četnost aktivit dětí, které s mobilem přímo nesouvisí – čtení, sportování, nevirtuální zábava. **Ve školách, kde je mobil o přestávce zakázán, čte o přestávce časopisy o téměř 60 % více dětí než ve školách, kde jsou mobilní telefony povoleny. Nárůst je vidět také u čtení knih (+13,54 % ve prospěch škol se zákazem), hraní deskových her (+65 %), hraní karetních her (+43 %) a sportovních aktivit (+29 %).** Zákaz mobilních telefonů o přestávce má tedy na rozvoj těchto aktivit skutečný vliv.

Graf 2 Vybrané nemobilní aktivity u obou skupin

Co je však třeba také říci – **přestože má škola mobilní telefony o přestávkách zakázány, část dětí tento zákaz nedodrží.** Např. 5 % dětí hraje na mobilních telefonech hry, přestože mají hraní zakázáno, 5 % dětí také přes zákaz používá sociální sítě, 4 % dětí přes zákaz chatuje s dalšími osobami apod. U všech sledovaných aktivit jde však ve srovnání se situací, kdy je mobil povolen, o výrazný pokles.

Pořizování obrazového materiálu spolužáky bez svolení žáka

V souvislosti s regulací mobilních telefonů ve škole se často diskutuje o tom, že mohl být mobilní telefon v prostředí školy zneužit např. k nahrávání a focení spolužáků bez jejich vlastního souhlasu. Proto nás zajímalo, jak velké množství dětí zažilo v prostředí školy situaci, kdy je někdo bez jejich souhlasu – např. o přestávce, ve výuce či na akci pořádané školou jejich spolužák vyfotil/natočil mobilním telefonem.

35,71 % dětí (9706 z našeho souboru) potvrdilo, že si je jejich spolužák či spolužačka bez jejich souhlasu vyfotil, 22,5 % dětí (6115 z našeho souboru) pak potvrdilo, že je jejich spolužáci mobilním telefonem bez jejich souhlasu natočili. Nejde tedy o marginální a okrajový problém.

4.3 Děti a videoobsah v online prostředí

Dětští uživatelé internetu jsou aktivními konzumenty videoobsahu – a to již od útlého věku. Proto nás také zajímalo, jaké typy videí vlastně v rámci serverů zaměřených na sdílení videoobsahu a v rámci sociálních sítí aktivně sledují – a také, s jakým videoobsahem se setkali náhodně (např. prostřednictvím kontextové reklamy). V našem výzkumu jsme se zaměřili na dominantní služby, tedy na Facebook, Instagram, YouTube, Tiktok a Twitch.

Ve výzkumu jsme se nezaměřili na hudební produkci a videoklipy k hudební produkci jako takové, ale především na videa, která jsou aktivně vytvářena youtubery, influencery a streamery. Ve výčtu tedy nefiguruje hudební produkce jako samostatná kategorie, ale je součástí většiny ostatních kategorií.

Videa jsme rozdělili do několika logických kategorií, respondenti však měli možnost vybočit i mimo tyto kategorie a definovat vlastní žánr.

1. Vtipná videa (žertíky, pranky).
2. Výzvy (challenge).
3. Let's play videa (záznamy hraní počítačových her).
4. Vlogy (videodeníčky).
5. Fashion Haul videa (videa o módě).
6. Unboxing videa (rozbalování věcí).
7. Food videa (videa o jídle).
8. Reakční videa (kritické hodnocení videí jiných youtuberů).
9. Pornografická / erotická videa.
10. Videa zobrazující násilí (fyzické i psychické, týrání, projevy nenávisi apod.).
11. Videa zobrazující osoby s poruchami příjmu potravy (mentální anorexie, morbidní obezita).
12. Videa zobrazující sebepoškozování.
13. Videa zobrazující šokující a odpudivý obsah (jatka, zabíjení zvířat).
14. Videa zobrazující vandalismus (ničení majetku).
15. Videa zaměřená na propagaci terorismu.
16. Videa zaměřená na vzdělávání (třeba Khanova škola).
17. Videa zaměřená na parkour / freerunning.

Tabulka 12. Jaká videa dětsí uživatelé sociálních služeb aktivně sledují?

	Facebook		Instagram		YouTube		TikTok		Twitch		Jinde	
	Četnost	(%)	Četnost	(%)	Četnost	(%)	Četnost	(%)	Četnost	(%)	Četnost	(%)
	Vtipná videa (žertíky, pranky).	5974	21,98	10438	38,41	21123	77,72	4851	17,85	1544	5,68	862
Výzvy (challenge).	1946	7,16	4749	17,47	18210	67,01	2797	10,29	930	3,42	633	2,33
Let's play videa (hraní her)	980	3,61	1467	5,40	16641	61,23	658	2,42	4019	14,79	834	3,07
Vlogy (videodeníčky).	893	3,29	3898	14,34	15579	57,32	866	3,19	570	2,10	590	2,17
Fashion Haul videa (videa o módě).	1054	3,88	3848	14,16	9274	34,12	892	3,28	288	1,06	816	3,00
Unboxing videa (rozbalování věcí).	1012	3,72	3632	13,36	15915	58,56	932	3,43	1006	3,70	540	1,99
Food videa (videa o jídle).	2531	9,31	7000	25,76	12183	44,83	1307	4,81	674	2,48	807	2,97
Reakční videa (kritické hodnocení videí jiných youtuberů).	990	3,64	2448	9,01	16076	59,15	1053	3,87	1114	4,10	495	1,82
Pornografická / erotická videa.	574	2,11	789	2,90	1173	4,32	499	1,84	406	1,49	4391	16,16
Videa zobrazující násilí (fyzické i psychické, týrání, projevy nenávisti apod.).	918	3,38	863	3,18	2384	8,77	417	1,53	309	1,14	1468	5,40
Videa zobrazující osoby s poruchami příjmu potravy (mentální anorexie, morbidní obezita).	722	2,66	1114	4,10	3208	11,80	488	1,80	232	0,85	1004	3,69
Videa zobrazující sebepoškozování.	811	2,98	1334	4,91	2356	8,67	527	1,94	352	1,30	1139	4,19
Videa zobrazující šokující a odpudivý obsah (jatka, zabíjení zvířat).	959	3,53	1073	3,95	2344	8,62	418	1,54	252	0,93	1251	4,60
Videa zobrazující vandalismus (ničení majetku).	1086	4,00	1363	5,02	4604	16,94	504	1,85	315	1,16	919	3,38
Videa zaměřená na propagaci terorismu.	749	2,76	618	2,27	1650	6,07	377	1,39	254	0,93	1237	4,55
Videa zaměřená na vzdělávání (třeba Khanova škola).	908	3,34	1219	4,49	5990	22,04	375	1,38	257	0,95	1568	5,77
Videa zaměřená na parkour / freerunning.	1568	5,77	3483	12,82	11988	44,11	1537	5,66	540	1,99	782	2,88
N	27177		27177		27177		27177		27177		27177	

Žebříčkům videoobsahu dominují především různé druhy **vtipných videí a žertíků** (pranků), které – s výjimkou streamovací služby Twitch orientované především na hráče online her – nalezneme na předních příčkách jak na Facebooku, tak i Instagramu, TikToku a dalších službách.

Tabulka 13. Jaká videa sledují děti na YouTube?

	Absolutní četnost (N)	Relativní četnost (%)
Vtipná videa (žertíky, pranky).	21123	77,72
Výzvy (challenge).	18210	67,01
Let's play videa (hraní her)	16641	61,23
Reakční videa (kritické hodnocení videí jiných youtuberů).	16076	59,15
Unboxing videa (rozbalování věcí).	15915	58,56
Vlogy (videodeníčky).	15579	57,32
Food videa (videa o jídle).	12183	44,83
Videa zaměřená na parkour / freerunning.	11988	44,11
Fashion Haul videa (videa o módě).	9274	34,12
Videa zaměřená na vzdělávání (třeba Khanova škola).	5990	22,04
Videa zobrazující vandalismus (ničení majetku).	4604	16,94
Videa zobrazující osoby s poruchami příjmu potravy (mentální anorexie, morbidní obezita).	3208	11,80
Videa zobrazující násilí (fyzické i psychické, týrání, projevy nenávisli apod.).	2384	8,77
Videa zobrazující sebepoškození.	2356	8,67
Videa zobrazující šokující a odpudivý obsah (jatka, zabíjení zvířat).	2344	8,62
Videa zaměřená na propagaci terorismu.	1650	6,07
Pornografická / erotická videa.	1173	4,32

(n = 27177)

V prostředí YouTube jsou děti aktivními konzumenty veškerého youtuberského videoobsahu, ať už jde o různé druhy online výzev (challenge), let's play videa, vlogy, fashion haul videa, unboxing videa, food videa či reakční videa. Jedná se o klasické ukázky youtuberské produkce obsahující mimo jiné product placement a další formy reklamy.

Co se týče závadného videoobsahu – **podíl dětí, které by cíleně vyhledávaly závadný videoobsah, je poměrně malý. Nicméně např. téměř 12 % dětí sleduje videa zobrazující osoby s poruchami příjmu potravy, 8,7 % videa zobrazující různé formy násilí, 8,6 % videa obsahující sebepoškození, 8,6 % videa zachycující šokující obsah (jatka, zabíjení zvířat apod.).** Pornografii v prostředí YouTube sleduje minimum dětí (4 %).

Velmi pozitivní informací je, že přibližně **pětina dětí (22,04 %) aktivně sleduje v prostředí YouTube videa zaměřená na vzdělávání**, např. videa Khanovy školy.

Velké procento dětí rovněž sleduje v online prostředí videa orientovaná na parkour/freerunning (44 %), což může být na jednu stranu pozitivní – jde o sportovní aktivity vyžadující trénink, sebekázeň, trpělivost, sebeovládání apod. Na druhou stranu celá řada videí obsahuje záběry vyloženě nebezpečné – parkur ve vysokých výškách (na komínech, střeších budov), skoky z vysokých výšek např. do bazénu apod.

4.4 Děti a kybernetická agrese v online prostředí

V návaznosti na výzkumy Nebezpečí internetové komunikace I-IV, které náš výzkumný tým realizoval v letech 2010-2014, jsme se i v tomto výzkumu zaměřili na výskyt různých forem kybernetické agrese u dětí.

Naší ambicí není oddělit z výzkumného souboru děti, které zažily kyberšikanu (tj. definovanou s ohledem na časový limit, opakovanost jevu, intenzitu jevu, dopad na oběť apod.), ale zmapovat nejčastější formy agrese, jimž jsou děti v online prostředí vystaveny – především pak zachytit nové formy agrese a rizikové jevy, které jsme v našich předcházejících výzkumech nesledovali.

Předně je třeba říci, že některou z forem kybernetické agrese zažilo v posledním roce (2018) 41,29 % našeho výzkumného souboru, což představuje celkem 11221 incidentů.

Tabulka 14. Vybrané formy kybernetické agrese a online rizika, se kterými se děti setkaly v roce 2018

Riziková forma	Absolutní četnost (N)	Relativní četnost (%)	Výzkum NIK 2014	Rozdíl
Některou z forem kybernetické agrese v posledním roce zažilo:	11221	41,29	45,81	-4,52
Někdo ti slovně ublížil prostřednictvím internetu či mobilního telefonu (ponižoval tě, urážel, zesměšňoval nebo tě jinak slovně ztrapňoval).	7383	27,17	34,33	-7,16
Někdo prostřednictvím internetu či mobilního telefonu šířil fotografii, která tě měla ponižit, zesměšnit nebo jinak ztrapnit.	3330	12,25	13,70	-1,45
Někdo prostřednictvím internetu či mobilního telefonu šířil tvoji intimní fotografii.	919	3,38	-	
Někdo prostřednictvím internetu či mobilního telefonu šířil videonahrávku, která tě měla ponižit, zesměšnit nebo jinak ztrapnit.	1768	6,51	6,54	-0,03
Někdo prostřednictvím internetu či mobilního telefonu šířil zvukovou nahrávku, která tě měla ponižit, zesměšnit nebo jinak ztrapnit.	1038	3,82	3,89	-0,07
Někdo ti vyhrožoval nebo tě zastrašoval pomocí služeb internetu nebo mobilního telefonu.	2649	9,75	17,84	-8,09
Někdo tě pomocí služeb internetu nebo mobilního telefonu vydíral (pokud něco neuděláš, tak něco provede třeba tobě nebo někomu v tvém okolí apod.).	1580	5,81	7,91	-2,1
Někdo se bez tvého svolení dostal do tvého on-line účtu (např. emailu, účtu na sociální síti apod.).	3435	12,64	34,80	-22,16
Někdo zneužil tvůj online účet k tomu, aby tě dostal do problémů (např. tvým jménem obtěžoval tvé přátele).	1350	4,97	11,82	-6,85
Někdo ti založil falešný profil na sociální síti.	1870	6,88	-	

(n=27177)

Výsledky našeho výzkumu můžeme hodnotit mírně optimisticky, protože od našeho posledního měření z roku 2014 došlo k poklesu u všech sledovaných forem kybernetické agrese. **Dominantní je dle předpokladů klasická verbální agrese, jejímž cílem se stalo přibližně 27 % českých dětí, na dalších místech pak nalezneme průnik do účtu (12,64 %) a zneužití ponižující fotografie dítěte (12,25 %).**

Tabulka 15. Platformy, na kterých došlo ke kybernetické agresi (či online-riziku) cílené na dítě

Platforma (socnet, služba)	Absolutní četnost (N)	Relativní četnost (%)
Facebook	6330	56,41
Facebook Messenger	4788	42,67
Instagram	3551	31,65
SMS/MMS	1281	11,42
YouTube	1124	10,02
E-mail	1065	9,49
WhatsApp Messenger	981	8,74
TikTok	859	7,66
Tellonym	732	6,52
Skype	612	5,45
Snapchat	558	4,97
Viber	341	3,04
OmeGLE	336	2,99
Twitch	273	2,43
Twitter	230	2,05
Steam	225	2,01
Lide.cz	177	1,58
Ome.tv	161	1,43
Pinterest	147	1,31
Online hry	105	0,94
Discord	67	0,60

(n=11221)

Drtivá většina útoků zaměřených na dítě trvala méně než 1 týden (60 % incidentů), dlouhodobé útoky na dítě v online prostředí jsou výjimečné.

Tabulka 16. Délka incidentů (agrese, riziko)

	Absolutní četnost (N)	Relativní četnost (%)
méně než 1 týden	6735	60,02
1-2 týdny	1549	13,80
3-5 týdnů	641	5,71
1-3 měsíce	503	4,48
4-6 měsíců	234	2,09
7-12 měsíců	183	1,63
více než rok	759	6,76
Neuvedlo	617	5,50

(n=11221)

Samozřejmě nás zajímalo, kdo útoky cílené na dítě realizoval, zdali šlo o osoby pro dítě neznámé schované za online anonymitou, nebo šlo o uživatele, které dítě zná z reálného světa. **V drtivé většinou jsou útočníky vrstevníci dítěte** – v téměř 30 % případů jde o spolužáky ze stejné třídy, případně o bývalé kamarády dítěte (16,40 %).

Neznámé osoby útočily na dítě pouze v 20 % případů. Sem spadají např. běžné projevy agrese např. v rámci sociálních sítí či online her, se kterými se děti běžně setkávají.

Tabulka 17. Kdo byl útočník/původce útoku? (dle vztahu k dítěti)

	Absolutní četnost (N)	Relativní četnost (%)
Spolužák ze stejné třídy.	3299	29,40
Bývalý kamarád.	1840	16,40
Žák z jiné školy.	1619	14,43
Spolužák z jiné třídy (ale stejné školy).	1421	12,66
Člověk, kterého znám pouze z internetu.	1318	11,75
Neznámý člověk.	978	8,72
Bývalý/-a přítel / přítelkyně, se kterým / kterou jsem chodil/-a.	682	6,08
Dospělá osoba, kterou jsem neznal (např. rodič spolužáka).	559	4,98
Dospělá osoba, kterou znám (např. příbuzný).	286	2,55
Učitel, který mě učí.	245	2,18
Učitel, který mě neučí (ale je ze stejné školy).	128	1,14

(n=11221)

Ve více než polovině útoků (51,62 %) byla pachatelem jedna osoba, jednotlivec. Zhruba v pětině případů útočilo více osob současně. Co se týče pohlaví, mezi pachateli/původci útoku nalezneme jak dívky, tak i chlapce.

Tabulka 18. Kdo byl útočník/původce útoku? (dle pohlaví)

Kategorie	Absolutní četnost (N)	Absolutní četnost (%)
Chlapec (jednotlivec)	3891	34,68
Dívka (jednotlivec)	2411	21,49
Pohlaví neznámé (pachatele se nepodařilo identifikovat)	2363	21,06
Smíšená skupina (chlapci i dívky)	1262	11,25
Pouze chlapci (více než jeden chlapec)	741	6,60
Pouze dívky (více než jedna dívka)	484	4,31
Neuvedlo	69	0,61

(n=11221)

4.5 Další potenciálně či skutečně rizikové situace

V našem výzkumu jsme se poprvé zaměřili také na různé druhy rizikových situací, kterým jsou děti v online světě vystaveny. **13 % respondentů např. potvrdilo, že si na internetu objednali zboží, zaplatili za ně, ale zboží nikdy nedorazilo.** Mladí uživatelé internetu se tedy vlastně stali oběťmi internetových podvodů, které patří k nejčastějším typům internetové kriminality.

Řada dětí také potvrzuje zkušenost s různými nepříjemnými situacemi, ke kterým došlo v rámci hraní online her – 10 % dětí např. potvrdilo, že jim byla ukradena jejich virtuální postava či item.

Co je zajímavé, **7,13 % dětí uvedlo, že rodiče nahráli na internet jejich fotografie či videa, ačkoli s tím děti nesouhlasily.** V tomto případě se jedná o tzv. sharenting – nadměrné sdílení materiálů dětí v online prostředí jejich vlastními rodiči.

Více než 1100 respondentů (4 %) z našeho výzkumného souboru také napsalo, že jim někdo naklonoval jejich profil. Klonované profily se velmi často používají k proniknutí do okruhu online přátel např. v prostředí sociální sítě – útočník nejdříve naklonuje profil někoho, kterého máte v přátelích, a pak vás jeho prostřednictvím o přátelství požádá. Téměř polovina uživatelů, kteří jsou požádáni o přátelství, si pak tento naklonovaný profil do svého seznamu přátel přidá. Útočník tak získá přístup k informacím z profilů vašich přátel, které jsou pro veřejnost skryté.

Tabulka 19. Vybrané rizikové situace, které dítě v online prostředí zažilo

Riziková situace	Absolutní četnost (N)	Relativní četnost (%)
Objednal jsem si na internetu zboží, zaplatil za ně a zboží nikdy nedorazilo (podvod).	3625	13,34
Někdo mi v prostředí on-line hry ukradl virtuální postavu, itemy apod.	2841	10,45
Někdo mi zablokoval účet na sociální síti (např. na Instagramu, Facebooku apod.).	2264	8,33
Otevřel jsem soubor z neověřeného zdroje a zaviroval si počítač.	2120	7,80
Rodiče nahráli na internet moje fotografie či videa, přestože jsem s tím nesouhlasil.	1938	7,13
Vyhověl jsem žádosti uživatele o přeposlání potvrzovacího SMS kódu.	1603	5,90
Někdo mi smazal účet na sociální síti (např. na Instagramu, Facebooku apod.).	1417	5,21
Nainstaloval jsem si škodlivou aplikaci do mobilu a poté zjistil, že o mně sbírala data apod.	1194	4,39
Někdo mi naklonoval profil (např. zkopíroval jméno, fotografie a kontaktní údaje).	1104	4,06
Někdo ze mě vylákal moje heslo.	1059	3,90
Někdo mi založil bez mého vědomí profil na sociální síti, i když jsem ho na této službě nechtěl mít.	1040	3,83
Někdo si mě na internetu natočil při videochatu (třeba na Skype, Omegle apod.).	635	2,34
Vydražil jsem v aukčním portálu (např. Aukro) zboží, zaplatil za ně a zboží nikdy nedorazilo (podvod).	376	1,38

(n = 27177)

4.6 Dítě a osobní schůzky s uživateli internetu

V našem výzkumu se primárně nezaměřujeme na online seznamování, kterému jsme se věnovali v samostatné studii *Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru* (2017). Přesto nás zajímalo, zda v oblasti žádostí o setkání v reálném světě došlo k nějakému více či méně závažnému posunu.

26,77 % respondentů (7274 dětí z 27177) potvrdilo, že dostali od jiného uživatele či uživatelky internetu nabídku na setkání v reálném světě (uživatele neznali z reálného světa). Z pozvaných pak na schůzku dorazilo téměř 70 % dětí (5081 z 7274). Samozřejmě na schůzku mohlo dorazit i jiné dítě, nejde tedy primárně o schůzky s internetovými predátory, přesto se jedná o chování rizikové.

5. Shrnutí

Děti jsou v online světě velmi aktivní a používají velké množství online služeb, komunikačních nástrojů, instant messengerů a sociálních sítí. Ty však používají často v rozporu s pravidly pro jejich používání – **více než polovina dětí ve věku 7-12 let (51,75 %) např. používá sociální sítě, přestože pro ně nejsou učeny a pravidla jejich používání povolují využívat službu až od věkové hranice 13 let.**

Pozitivním zjištěním je, že **třetina dětí aktivně využívá různé vzdělávací zdroje**, především online encyklopedie (Wikipedia) a obecně vyhledávání Google s cílem získat konkrétní informaci.

Co se týče využívaných online nástrojů, societů a messengerů, u dětí dominuje YouTube, následovaný Facebookem (který se stále více u dětí propadá), Facebook Messengerem a Instagramem. Co je alarmující, **velmi rychle narůstá počet dětských uživatelů sociální sítě/služby TikTok, kterou aktuálně využívá více než čtvrtina českých dětí (28,48 %)**. Naopak je zajímavé, TikTok oslovuje velmi malé děti, často ve věku 10-12 let, přičemž po překročení hranice 13 let počet jeho aktivních uživatelů klesá.

V souvislosti s kyberšikanou také roste počet dětských uživatelů služby Tellonym (v tuto chvíli jej používají přibližně 13 % českých dětí) – Tellonym je často využívaným nástrojem např. v rámci kyberšikany probíhající na Instagramu.

Samostatnou část výzkumu jsme věnovali dětem a mobilním telefonům. **Více než polovina oslovených dětí (59 % dětí) potvrdila, že má ve svém mobilním telefonu trvalý přístup na internet a není tak závislá na Wi-Fi** (např. ve škole či v knihovně). Nejčastěji děti používají mobil k telefonování, psaní a odesílání zpráv, sledování YouTube videí, fotografování, hraní her či poslechu hudby.

V našem výzkumu jsme se zaměřili také na přestávky a zkoumali, jak ovlivňuje zákaz či povolení používání mobilu o přestávce jejich aktivity. **Nadpoloviční většina dětí z našeho souboru (53 %) má ve škole o přestávce používání mobilních telefonů povoleno a ve výuce zakázáno. Pokud je mobilní telefon povolen, dominantní aktivitou je hraní her na mobilním telefonu (41 % dětí), používání sociálních sítí (38,9 %) a nudění se v lavici (33,70 %)**. Co je zajímavé, přibližně stejný počet nudících se dětí nalezneme i tam, kde je mobilní telefon o přestávce zakázán (34,75 %). **U dětí, jež mají mobilní telefon o přestávce zakázán, dominuje procházení se po škole (38,66 %), nudění se v lavici (34,75) a četba knížek (14,89 %), na dalších místech pak nalezneme sportovní aktivity či hraní karetních her.**

Zákaz používání mobilních telefonů o přestávce má vliv na celou řadu „nemobilních“ aktivit. **Ve školách, kde je mobil o přestávce zakázán, čte o přestávce časopisy o téměř 60 % více dětí, než ve školách, kde jsou mobilní telefony povoleny. Nárůst je vidět také u čtení knih (+13,54 % ve prospěch škol se zákazem), hraní deskových her (+65 %), hraní karetních her (+43 %) a sportovních aktivit (+29 %).**

Je však třeba také říci – přestože má škola mobilní telefony o přestávkách zakázány, část dětí tento zákaz nedodržuje.

S používáním mobilních telefonů ve škole se také pojí nahrávání a focení dětí bez jejich souhlasu. **35,71 % dětí (9706 z našeho souboru) potvrdilo, že si je jejich spolužák či spolužačka bez jejich souhlasu vyfotil(a), 22,5 % dětí (6115 z našeho souboru) pak potvrdilo, že je jejich spolužáci mobilním telefonem bez jejich souhlasu natočili.**

Samostatnou část výzkumu jsme věnovali konzumaci videoobsahu v online prostředí. Pro analýzu videoobsahu jsme využili Facebook, Instagram, YouTube, TikTok a Twitch. Děti aktivně sledují především vtipná videa, případně různé druhy výzev, let's play videa apod.

Co se týče **závadného obsahu – ten sleduje velmi málo dětí, nicméně výjimku tvoří videa zobrazující osoby s poruchami příjmu potravy (na YouTube je sleduje 11,80 % dětí), videa zachycující násilí (na YouTube je sleduje 8,77 %), videa zobrazující sebepoškozování (na YouTube je sleduje 8,67 % dětí) a videa zobrazující šokující a odpudivý obsah (na YouTube je sleduje 8,62 % dětí).**

Velmi pozitivní zprávou je sledování videoobsahu zaměřeného na vzdělávání - na YouTube tento typ videí sleduje pětina dětí (22 %).

Pravidelnou součástí našich výzkumů je monitoring rizikového chování v online prostředí. Výsledky našeho výzkumu v této oblasti můžeme hodnotit mírně optimisticky, protože od našeho posledního měření z roku 2014 došlo k poklesu u všech sledovaných forem kybernetické agrese. **Dominantní je dle předpokladů klasická verbální agrese, jejímž cílem se stalo přibližně 27 % českých dětí, na dalších místech pak nalezneme prúnik do účtu (12,64 %) a zneužití ponižující fotografie dítěte (12,25 %).**

Nově jsme do výzkumu zařadili monitoring různých potenciálně či skutečně rizikových situací, ke kterým patří např. online podvody. **13 % dětí potvrdilo, že si na internetu objednali zboží, zaplatili za ně, ale zboží nedorazilo – respondenti se tedy stali pravděpodobně oběťmi podvodu.** Co je zajímavé, **respondenti výzkumu také potvrdili přítomnost tzv. sharentingu – přes 1900 dětí (7,8 %) z našeho souboru potvrdilo, že rodiče nahráli na internet jejich fotografii či video, přestože s tím dotazovaní nesouhlasili.**

K pravidelnému monitoringu pak patří oblast internetového seznamování – **26,77 % respondentů (7274 dětí z 27177) potvrdilo, že dostali od jiného uživatele či uživatelky internetu nabídku na setkání v reálném světě (uživatele neznali osobně z reálného světa).** Z pozvaných pak na schůzku dorazilo téměř 70 % dětí (5081 ze 7274). Samozřejmě na schůzku mohlo dorazit i jiné dítě, nejde tedy primárně o schůzky s internetovými predátory, přesto se jedná o chování rizikové.

6. Citace

Online svět dětí bývá rodičům často utajen a je pro ně těžké se v něm orientovat. Na jednu stranu je svět internetu pro děti velkým přínosem a přináší pozitiva, na druhou stranu pak může děti vystavit různým druhům rizikových situací. Je tedy především na rodiči, aby se o svět dětí aktivně zajímal, s dítětem komunikoval, podporoval jej a nebál se nechat se od něj poučit. U menších dětí ve věku do 13 let pak musí rodič online aktivity dítěte aktivně regulovat – především zajistit, aby se dítě nedostalo do rizikových situací, které mu mohou vážně uškodit. Výzkum, který jsme v letošním roce zrealizovali, prokazuje, že velké množství dětí ve věku do 13 let používá služby, které pro ně nejsou určeny a mohou pro ně být i nebezpečné. To platí především o různých druzích sociálních sítí a online videochatech. **Apelujeme na všechny rodiče – zajímejte se aktivně o online svět svých dětí a snažte se v něm alespoň částečně zorientovat. Se svým dítětem pak budujte důvěrný vztah, ve kterém se na vás dítě obrátí i v situacích, v nichž je v online prostředí ohroženo.**

*Doc. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.
Centrum PRVoK, E-Bezpečí & Digidouopě
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci*

Digitální technologie a online obsah představují neoddělitelnou součást života každého z nás, včetně dětí, které jsou jimi obklopeny od nejútlejšího věku. Internet, potažmo digitální technologie, skýtají mnoho pozitiv, slouží jako zdroj informací. Mají tedy funkci vzdělávací, ale také zábavnou, relaxační a socializační. Je ovšem důležité pracovat s nimi optimálním způsobem, k čemuž jsou nutné patřičné kompetence a osvěta, jelikož kyberprostor má svá specifika a potenciálně v něm hrozí celá řada rizik. Data výzkumu, který jsme realizovali v letošním roce u dětí ve věku 7-17 let, v mnoha ohledech potvrzují rizika spjatá s nepoučeným (živelným) používáním technologií. Děti se poměrně často potýkají s negativními jevy spojenými s rizikovým chováním v on-line prostředí jako např. četné projevy kybernetické agrese, podvodného jednání, konzumace nevhodného on-line obsahu apod. Eliminace rizik spojených s využíváním digitálních technologií proto spočívá v důsledné edukaci a prevenci. A na tomto místě má svou nezastupitelnou roli poučený rodič, který je prvotním článkem v řetězci výchovně-vzdělávacích institucí a který má na dítě do jeho určitého věku v tomto ohledu největší vliv.

*PhDr. René Szotkowski, Ph.D.
Centrum PRVoK, E-Bezpečí & Digidouopě
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci*

Fakt, že děti tráví velkou část svého života ve virtuálním světě internetu, je nám dospělým už celkem znám. Pravdou ale je, že ne vždy víme nebo alespoň tušíme, kde přesně se děti v on-line světě pohybují a co v něm vlastně dělají. Čím nebo s kým se baví. A to není dobře. Měli bychom se snažit tento nový svět poznat a vědět, jak funguje. Jedině tak se můžeme stát dětem v tomto světě partnery a především průvodci, které potřebují stejně tam jako v reálném životě. Jsme proto rádi, že díky tomuto výzkumu můžeme nahlédnout pod pokličku současného světa našich dětí. Ukazuje, že zákoutí je opravdu mnoho a objevují se stále nová. Věřím, že tyto nové poznatky nám pomůžou se dětem přiblížit a lépe je ochránit. Jejich bezpečnost je pro nás prioritou a těší nás, že naše snahy v prevenci a edukaci završené programem O2 Chytrá škola pomáhají zlepšovat situaci v těch nejrizikovějších oblastech jako je třeba kyberšikana.

PhDr. Marie Mališková
CSR manažerka, O2 Czech Republic

Z provedeného výzkumu vyplývá, že otázka negativních jevů a rizik na internetu je stále aktuální a pravděpodobně ještě dlouho bude. Věková hranice využívání kyberprostoru jakýmkoliv způsobem klesá. Nejde jen o sexuální predátory, kteří útočí na děti, ale může se jednat o různé formy podvodů a nevhodného a nepřizpůsobivého chování. Děti ale nemusí být jen oběťmi, ale často se stávají i iniciátory a případně pachateli trestných činů v online prostředí. Informační technologie a internet jsou nedílnou součástí života dnešní mládeže a pro tento účel je vhodné, aby se i společnost k tomuto fenoménu doby postavila a dokázala dobrým a vhodným způsobem na vývoj reagovat, jak v oblasti prevence, tak i v prostředí zločinu. Je dobré přizpůsobovat se dobře a ne na ni jen nadávat, protože takovýto způsob řešení, nás vrací zpět. Do budoucna také vyvstává otázka jak se postavit k užívání mobilů ve školách – děti stále potřebují komunikovat i „živě“, je to velmi kontroverzní téma, které nemá jednoznačné řešení.

Kpt. Bc. Pavel Schweiner
Oddělení kybernetické kriminality Olomouc, KŘPOL

7. O Centru PRVoK

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (dále Centrum PRVoK) je certifikované univerzitní pracoviště orientované na rizikové formy komunikace dětí a dospělých v prostředí internetu. Zaměřuje se především na kyberšikanu, kyberstalking, kybergrooming, hoax a spam, sexting, sociální inženýrství v online prostředí, rizika sdílení osobních údajů v prostředí sociálních sítí, problematiku dezinformací a fake news ve veřejném prostoru a další nebezpečné komunikační jevy.

V oblasti výzkumu Centrum PRVoK realizuje jak základní, tak i aplikovaný výzkum (včetně smluvního výzkumu). Orientuje se např. na rizikovou komunikaci dětí a sexuálních abuzérů, rizikové sdílení osobních údajů napříč jednotlivými komunikačními platformami, specifické formy kybernetických útoků využívajících webkamery (webcam trolling), odhalování falešných profilů, identifikaci podvodných e-shopů a obchodních nabídek, rozpoznávání útočníků, podporu obětí apod.

V oblasti výzkumu, vzdělávání a intervence Centrum PRVoK spolupracuje s řadou firem, zejména s firmami Google, Seznam.cz, O2 Czech Republic, Vodafone, Allegro Group, ESET, ale také s Policií ČR, Národním úřadem pro kybernetickou bezpečnost, Sdružením CZ.NIC a dalšími institucemi. Centrum je podporováno také Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstvem vnitra ČR.

Kromě výzkumu Centrum realizuje národní projekt zaměřený na prevenci a edukaci v oblasti rizikového chování na internetu s názvem E-Bezpečí (www.e-bezpeci.cz), provozuje také online poradnu pro oběti internetových útoků (www.napisnam.cz), propojenou s Linkou bezpečí, Policií ČR, OSPOD a dalšími specializovanými institucemi.

Další podrobnosti naleznete na www.prvok.upol.cz.

8. Kontakty

**Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta
Centrum prevence rizikové virtuální komunikace (E-Bezpečí)**

doc. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.

kamil.kopecky@upol.cz

PhDr. René Szotkowski, Ph.D.

rene.szotkowski@upol.cz

www.prvok.upol.cz

www.e-bezpeci.cz

www.digidoupe.cz

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5, Olomouc, 77140

O2 Czech Republic a.s.

PhDr. Marie Mališková

manažerka společenské odpovědnosti (CSR) a sponzoringu

marie.maliskova@o2.cz

www.o2chytraskola.cz